

Percepcja działalności misyjnej o. Mariana Żelazka SVD w Polsce na podstawie prasy i nowych mediów polskojęzycznych

Perception of the missionary activity of Father Marian Żelazek SVD in Poland on the basis of the press and new Polish-language media

Marcin Wrzos OMI

marcinwrzos@oblaci.pl

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ur. 1977, prezbiter, misjonarz oblat Maryi Niepokalanej; doktor teologii o specjalności misjologia i t. środków społecznego przekazu UKSW (2013). Autor artykułów dotyczących misji w środkach społecznego przekazu i wykorzystania środków społecznego przekazu na misjach. Bada Internet w kontekście obecności w nim Kościoła. Autor książek: *Polskie czasopisma misyjne po II wojnie światowej. Studium misjologiczno-prasoznawcze*, *Bibliografia polskich czasopism misyjnych. Lata 1945–2013* oraz *Oblates missionary press in Europe* (red.). Kieruje czasopismem „Misyjne Drogi”. Prowadzi wykłady zlecone na WT UAM.

Wśród wielu fenomenów misyjnych po II wojnie światowej można wymienić postaci trojga polskich misjonarzy, którzy urodzili się jeszcze przed wojną: Wandy Błęńskiej (†2014), Mariana Żelazka SVD (†2006) oraz kard. Adama Kozłowieckiego SJ (†2007). Dla pokoleń duszpasterzy, którzy po zgodzie władz PRL-u wyruszyli po raz pierwszy z Polski na misje w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w., te osoby były niewątpliwie ikonami ruchu misyjnego. Dla wielu wyjeżdżających stawały się oparciem i wzorem w podejmowanej

ewangelizacji misyjnej, podobnie jak w okresie II Rzeczypospolitej bł. Jan Beyzym SJ.

Marian Żelazek, podobnie jak Wanda Błęńska, był Wielkopolaninem. Urodził się 30 stycznia 1918 r. jako siódme z szesnaściorga dzieci młynarza i gospodarza w Pałędziu Marcina Żelazka (pierwotnie Zielazka), delegata na Polski Sejm Dzielnicowy w Poznaniu w grudniu 1918 r., uczestnika powstania wielkopolskiego. W 1926 r. rodzice Mariana musieli sprzedać posiadłość na wsi i przeprowadzili się do Poznania, gdzie ojciec prowadził sklep warzywny. Dom z trzema pokojami i kuchnią z trudem mieścił rodzinę z czternaściorgiem dzieci. Pomimo niełatwej sytuacji rodzice wykształcili dzieci. Marian Żelazek w czasie edukacji w szkole powszechnej był ministrantem w parafii pw. Zmartwychwstania Pańskiego, gdzie poznał argentyńskiego misjonarza o. Bayerleina Mariańskiego SVD. Ten fakt zdecydował o rozpoczęciu przez młodego Mariana nauki w Gimnazjum Misyjnym w Górnej Grupie koło Grudziądza. Następnie, we wrześniu 1937 r., rozpoczął nowicjat werbistowski w Chłudowie koło Poznania, zaś dwa lata później, 4 września 1939 r., czyli tuż po wybuchu II wojny światowej, złożył pierwszą profesję zakonną. 20 maja 1940 r. został aresztowany i osadzony w Forcie VII w Poznaniu, a następnie wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau. Od sierpnia do grudnia 1941 r. przebywał w obozie w Gusen, później ponownie w Dachau aż do wyzwolenia obozu przez Amerykanów 29 kwietnia 1945 r. Po opuszczeniu obozu wyjechał na studia teologiczne do Rzymu. Studiował w Instytucie Anselmianum. Trzy lata później, 18 kwietnia 1948 r., przyjął w Rzymie święcenia kapłańskie i 21 marca 1950 r. wysłano go do Kesramal/Sambalpur w stanie Orisa w północnych Indiach. Przez 25 lat pracował wśród Adibasów, żyjących w dżungli autochtonów. W 1968 r. organizował placówkę misyjną w Bondamunda. Od 1 czerwca 1975 r. niósł pomoc trędowatym w leprozorium w Puri nad Zatoką Bengalską. Akademia Medyczna w Poznaniu 3 października 2000 r. przyznała mu Medal im. Karola Marcinkowskiego „za zasługi w niesieniu pomocy charytatywnej i medycznej trędowatym”. W 2002 r. zgłoszony został jako oficjalny kandydat do pokojowej Nagrody Nobla za działalność na rzecz pokoju. Zmarł 30 kwietnia 2006 r. w Puri w Indiach¹.

¹ Więcej o samym o. Marianie Żelazku SVD znajduje się w publikacjach książkowych: J. Krasicki, *W świętym mieście Puri*, Warszawa, 1988; [bez autora], *O. Marian Żelazek SVD misjonarz w Indiach*, Pieniężno 1988; F. Arnold (red.), *Na drogach adwentu*, Górna Grupa 1993; W. Kocięcka, H. Kałuża, „*Namaste*”, *Ojciec Marianie! Z okazji 50-lecia kapłaństwa i pracy misyjnej o. Mariana Żelazka SVD*, Nysa-Chłudowo 1998; E. Śliwka SVD (red.), *Indie moja miłość. Moja druga ojczyzna*.

Zanim omówiona będzie obecność o. Żelazka w czasopiśmie, zarysowany zostanie rozwój katolickiego czasopiśmiennictwa oraz nauczanie Kościoła dotyczące prasy.

1. Zarysu rozwoju nauczania Kościoła dotyczącego środków społecznej wymiany myśli na tle rozwoju technologicznego

Pierwsze próby społecznej wymiany myśli zaistniały długo przed wcieleniem Chrystusa. Historię mediów rozpoczyna rysunek i próby alfabetyzacyjne na ścianach jaskiń, miejsc zamieszkałych przez ludzi. Najpierw były to petroglify, piktogramy, które pojawiły się 10-9 tys. lat przed Chr. Następnie opracowano pismo ideograficzne, hieroglify, a w końcu alfabet. Około 3 tys. lat przed Chr. pisano na glinianych tabliczkach, a z czasem na papirusie. Wreszcie w Chinach wynaleziono papier, barwniki, inkaust i atrament².

Kamieniem milowym dla europejskiej kultury i nauki, która zaczęła się dynamicznie rozwijać w XV w., było wynalezienie maszyny drukarskiej. Pierwszą księgą, jaką wydrukował Gutenberg, była Biblia 42-wierszowa (tzw. Biblia Gutenberga), wydana w 1455 r.³. Od samego początku Kościół przyglądał się mediom i bardzo szybko nauczył się wykorzystywać je do przekazu wiary, zauważając jednak, że mogą być użyte do innych celów. Druk był wykorzystywany przez ruchy reformacyjne do szerzenia własnych idei. Dwadzieścia cztery lata po wydaniu drukiem pierwszej Biblii papież Sykstus IV nadał prawa cenzorskie Uniwersytetowi w Kolonii, a następnie kolejnym niemieckim uczelniom, zaś na polecenie papieża Pawła IV w 1559 r. opracowano

Pięćdziesiąt lat pracy dla Chrystusa i Jego braci Hindusów, Pieniężno 2000; J. Krasicki, A. Sujka, *Drogami miłosierdzia. 50 lat posługi misyjnej ojca Mariana Żelazka SVD*, Górna Grupa 2008; A. Pietraszek, *Szpital pod niebem. Rozmowy z ojcem Marianem Żelazkiem SVD*, Górna Grupa 2002; W. Dudar SVD (red.), *Na indyjskiej ziemi. Broszura o o. Żelazku towarzysząca wystawie*, Pieniężno 2005; H. Włodarczyk, *Ojciec trędowatych. O Ojcu Marianie Żelazku*, Grudziądz 2005; A. Klich, H. Kałuża, *Samotnie w Indiach. Po śladach Matki Teresy i o. Mariana Żelazka SVD*, Poznań-Nysa 2006; A. Smreczyńska-Gąbka (opr.), *Album o ojcu Żelazku*, Górna Grupa 2008; T. Szyszka (red.), *Ojciec Marian Żelazek SVD ojciec trędowatych*, Warszawa 2008.

² Zob. T. Globan-Klas, *Zarys historii i rozwoju mediów. Od malowideł naskalnych do multimediów*, Kraków 2001, s. 9-21; E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, Warszawa-Bielsko-Biała 2007, s. 21-28.

³ Tamże, s. 28-30; A. Bringgs, P. Burke, *Spółeczna historia mediów. Od Gutenberga do Internetu*, Warszawa 2010, s. 27-88.

*Index autorum et librorum prohibitorum*⁴ zawierający zestawienie druków i autorów, których czytanie nie jest wskazane. W wyniku dalszego rozwoju technologicznego druku pojawiła się prasa masowa. Przyjmuje się, że pierwszym regularnie ukazującym się tytułem był lipski „Einkommende Zeitungen” z roku 1650⁵. Wydawanie prasy rozpoczęło się od czasopism – katalogów handlowych prezentujących ofertę niemieckich wystawców targowych. Od tego czasu Kościół w nauczaniu ukazuje idee tzw. dobrej i złej prasy. Dobra prasa katolicka miała być wydawana na wysokim poziomie intelektualnym i technicznym. Miała być przeciwwą dla prasy prezentującej treści sprzeczne z nauczaniem Kościoła⁶. Powstały watykańskie dzienniki „La Civiltà Cattolica” (1850 r.) oraz „L’Osservatore Romano” (1861 r.). Dużą zmianę w doktrynie Kościoła można zauważyć w nauczaniu papieża Leona XIII, który nie chce decydować, jakie środki społecznego przekazu są dobre, a jakie złe, odchodząc od idei „dobrej i złej prasy”, ale zwraca uwagę na formację intelektualną oraz duchową człowieka. Odpowiednio uformowany i świadomy swojej wolności chrześcijanin sam może zdecydować o wyborze właściwej lektury⁷.

W wiek XX ludzkość wchodziła ze środkami komunikacji umożliwiającymi łączność transkontynentalną⁸. Pojawiły się także kolorowe maszyny drukarskie. Pierwsze stacje radiowe zaczęły działalność w 1920 r. w USA, w Polsce w 1925 r., a w Watykanie w 1931 r., choć wcześniej nadawano pojedyncze audycje⁹. Papież Pius XII zauważył zalety radia w spełnianiu misji ewangelizacyjnej¹⁰. Używał fal radiowych do głoszenia Ewangelii. W okresie II wojny światowej

⁴ Zob. K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów. Historia-dokumenty-dylematy*, Kraków 2002, s. 16.

⁵ Zob. E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 31.

⁶ Zob. K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 17-22. Szerzej doktrynę „dobrej i złej prasy” rozwijali papieże: Pius V, *Romani pontificis providentia*, Watykan 1572; Grzegorz XVI, *Mirari vos*, Watykan 1832; Grzegorz XVI, *Probe nostris*, Watykan 1840; Pius IX, *Qui pluribus*, Watykan 1848; Pius IX, *Nostris et nobiscum*, Watykan 1849.

⁷ Zob. Leon XII, *Etsi nobis*, Watykan 1882; Leon XII, *Immortale Die*, Watykan 1885.

⁸ Szerzej na temat tzw. nowych mediów i ich historii począwszy od XX w. można przeczytać [w:] E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 36-66; Zob. T. Globan-Klas, *Cywilizacja medialna. Geneza, ewolucja, eksplozja*, Warszawa 2005, s. 1-288; T. Globan-Klas, *Zarys historii i rozwoju mediów...*, dz. cyt., s. 1-166.

⁹ Zob. E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 36-37.

¹⁰ Zob. M. Szczepaniak, *Msza fonogeniczna. Pierwsza polska radiowa transmisja mszy świętej i towarzyszące jej okoliczności*, Poznań 2013.

wyznaczył radiu zadanie informowania i jednania narodów ze sobą¹¹. Kolejną formą komunikowania była kinematografia. W 1877 r. Hannibal Goodwin opracował taśmę celuloidową, co istotnie przyspieszyło rozwój techniki filmowej. Pierwsze prymitywne filmy powstały w 1887 r. i 1888 r., a ich autorem był francuski wynalazca Louis Le Prince; do innych pionierów sztuki filmowej należeli Max Skladanowsky oraz William Friese-Greene. Pod koniec XIX w. powstało wiele eksperymentalnych urządzeń do wyświetlania filmów (między innymi kineoskop autorstwa Thomasa Alvy Edisona). Filmy masowo wyświetlano w kinach pod koniec lat dwudziestych XX w¹². Papież Pius XII opracował koncepcję tzw. filmu idealnego. W swoim nauczaniu podkreślał jego zadania, ale także niebezpieczeństwa płynące ze złego użytkowania tego środka komunikacji czy niewłaściwego doboru oglądanych treści¹³. Kolejnym wynalazkiem w dziedzinie środków społecznego przekazu była telewizja. W 1907 r. Borys Rosing z Petersburga przekazał i odebrał obraz, przekształcając go w płaski obraz liniowy. Pierwsza transmisja telewizyjna, z Londynu do Nowego Jorku, odbyła się 27 stycznia 1928 r., dzięki pokazowi Denisa von Michaly. 3 lipca 1928 r. w Londynie odbyła się transmisja telewizyjna w kolorze. Prawdziwą popularność telewizja uzyskała po II wojnie światowej. Pierwsze obrazy w kolorze w systemie NTSC nadano i odebrano w 1961 r., a SECAM w 1963 r¹⁴. Naukę Kościoła ma temat dotychczas istniejących nowych mediów przedstawił Pius XII w encyklice *Miranda prorsus* 8 września 1957 r. Po raz pierwszy Nauczycielski Urząd Kościoła przedstawił nauczanie dotyczące środków społecznego przekazu w dokumencie tej rangi. Papież stwierdza w nim, że środki techniczne, wynalazki, środki społecznej wymiany myśli są przede wszystkim darem od Boga. Akcentuje konieczność wykorzystania ich w celach duszpasterskich¹⁵.

¹¹ Zob. K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 45-46.

¹² Zob. E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 37.

¹³ Zob. Pius XII, *Przemówienie do włoskich filmowców w Rzymie*, 21 czerwca, 1955, http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1955/documents/hf_p-xii_spe_19550621_torna-sommamente.html [dostęp: 28.02.2018]; tenże, *Przemówienie do włoskich filmowców w Rzymie*, 28 października, 1955, http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1955/documents/hf_p-xii_spe_19551028_nel-dare.html [dostęp: 28.02.2018].

¹⁴ Zob. E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 37-38; A. Bringgs, P. Burke, *Spoleczna historia mediów*, dz. cyt., s. 182-242; M. Wrzos, *Polityka Kościoła Katolickiego, wobec środków społecznego przekazu*, Poznań 2007, s. 1-40 [mps].

¹⁵ Zob. Pius XII, *Miranda prorsus*, 8 września 1957.

Wraz z rozwojem komputerów i satelitarnej sieci telefonicznej pojawia się Internet, tworząc nową erę komunikacji. Wraz z powstaniem Internetu świat, według M. McLuhana, staje się „globalną wioską”. Projekt globalnej sieci komputerów opisał w 1960 r. J. Licklider. Twórcą koncepcji Internetu jest Paul Baran, który w 1962 r. opublikował pracę będącą projektem wytrzymałych, rozproszonych (niegwiazdzystych) sieci cyfrowych transmisji danych. 29 października 1969 roku na Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles (UCLA), a wkrótce potem w trzech następnych uniwersytetach, zainstalowano w ramach eksperymentu finansowanego przez ARPA (Advanced Research Project Agency), zajmującą się koordynowaniem badań naukowych na potrzeby wojska, pierwsze węzły sieci ARPANET – bezpośredniego przodka dzisiejszego Internetu¹⁶. Eksperyment miał zbadać możliwość zbudowania sieci komputerowej bez wyróżnionego punktu centralnego, która mogłaby funkcjonować nawet pomimo uszkodzenia pewnej jej części na skutek chociażby wojny. W 1983 r. doszło do rozdziału sieci ARPANet na część militarną (Milnet) i cywilną (Internet). W Polsce z Internetu najpierw korzystały instytucje naukowe (od 1990 r.), choć wcześniej sieć wewnętrzną posiadały już instytucje wojskowe. Od tego czasu mówi się o nowych mediach, czyli tych, które do przekazu myśli korzystają z technologii internetowych np. portale, strony internetowe, aplikacje, media społecznościowe, encyklopedie webowe, przez komputery, tablety i telefony komórkowe¹⁷. Sobór Watykański II rozwinął dotychczasowe dwie intuicje teologiczne papieży. Ojcowie soborowi w dekrecie *Inter mirifica* mówili zarówno o dobrych, jak i złych środkach społecznego przekazu, o formacji do ich odbioru, ale także ukazywali je jako środek ewangelizacji, z którego należy korzystać¹⁸. Dokument jest przykładem kompromisu reformatorów z integrystami. W dokumencie Ojcowie Soborowi stwierdzają, że środki przekazu myśli są jednym z przejawów geniuszu ludzkiego, które odgrywają istotną rolę w kształtowaniu umysłów. Zwraca się uwagę twórców mediów na przestrzeganie zasad porządku moralnego, który powinien być istotny w procesie powstawania danego medium. Podkreślano rolę władz świeckich w jego przestrzeganiu. Media nazwano w dokumencie „nową amboną”¹⁹, co sygnalizuje rozpoznanie w nich narzędzia ewangelizacji. Sobór Watykański II zalecił obchodzenie na całym

¹⁶ Zob. E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 39-66; A. Bringgs, P. Burke, *Społeczna historia mediów*, dz. cyt., s. 317-388.

¹⁷ Zob. T. Globan-Klas, *Zarys historii i rozwoju mediów*, dz. cyt., s. 82-155.

¹⁸ Zob. Sobór Watykański II, *Inter mirifica*, Poznań 2012.

¹⁹ Zob. K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów*, dz. cyt., s. 83-89.

świecie dnia poświęconego środkom społecznego przekazu. I Dzień Środków Społecznego Przekazu po raz pierwszy został zorganizowany przez Pawła VI. Było to 7 maja 1967 r. W pierwszym orędziu wskazano na wpływ środków społecznego przekazu na życie społeczne. Omówiono niebezpieczeństwo, którym ma być ich niekontrolowany rozwój i brak umiaru²⁰. W orędziach papież zwracał uwagę na wprowadzanie nowinek technologicznych. W Orędziu na 24. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 1990 r. Jan Paweł II nazwał Internet „skomputeryzowanymi systemami uczestnictwa” i jest to pierwsza definicja Internetu w dokumentach Kościoła²¹. W orędziu na 43. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2009 r. Benedykt XVI wprowadził termin „kontynent cyfrowy”, określający przestrzeń cyfrową Internetu, który należy ewangelizować – jak kiedyś kraje misyjne²², a rok później pisał o wykorzystaniu telefonów komórkowych w ewangelizacji²³. Natomiast papież Franciszek w orędziu na 51. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 2018 r. ukazał niebezpieczeństwo „fake newsów”²⁴.

Nauczanie Kościoła dotyczące mediów podlegało i podlega ciąglej ewolucji: od nieufności po ich wykorzystanie do ewangelizacji, z różnym rozłożeniem akcentów. Aktualne nauczanie papieskie na temat mediów nawiązuje do współczesnych nowinek technicznych i ich wykorzystania przez dynamicznie zmieniające się środki społecznego przekazu, tzw. nowe media.

2. Ojciec Marian Żelazek w polskim czasopiśmiennictwie

Na użytek prowadzonych badań czasopisma podzielono na chrześcijańskie i świeckie. W tych pierwszych szerzej omówione

²⁰ Zob. Paweł VI, *Orędzie na 1. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Środki społecznego przekazu ważnymi elementami cywilizacji”*, 1967.

²¹ Zob. Jan Paweł II, *Orędzie na 24. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Misja Kościoła w erze komputerów”*, 1990.

²² Zob. Benedykt XVI, *Orędzie na 43. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Nowe technologie, nowe relacje. Trzeba rozpowszechniać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni”*, 2009.

²³ Zob. Benedykt XVI, *Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Kapłan i duszpasterstwo w cyfrowym świecie: nowe media w służbie Słowa”*, 2010.

²⁴ Zob. Franciszek, *Orędzie na 52. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Prawda was wyzwoli”* (J 8, 32). *Fake news a dziennikarstwo pokoju*, 2018. Szerzej na temat nowych mediów w działalności duszpasterskiej Kościoła: J. Kloch, *Internet i Kościół*, Warszawa 2011, s. 1-300; tenże, *Kościół w Polsce wobec Web 2.0*, Kielce 2013, s. 1-325.

zostaną werbistowskie środki społecznego przekazu, a także materiały poznańskiej Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio”. To media instytucji, w których Marian Żelazek SVD był szczególnie aktywny.

2.1. Czasopiśmiennictwo chrześcijańskie

Ze względu na osobę o. Żelazka, a także jego działalność związaną z własnym zgromadzeniem zakonnym, poznańską Fundacją Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio” oraz tematyką misyjną, analizy zostaną podzielone ze względu na części im odpowiadające, a także na pozostałe media chrześcijańskie, w tym misyjne.

2.1.1. Czasopisma werbistowskie: „Animator”, „Misjonarz”, „Nurt SVD”, „Verbinum”

Najstarszym wydawanym w Polsce periodykiem werbistowskim jest „Nurt SVD”. Ukazuje się od 1967 r. Pierwszym zadaniem pisma było publikowanie przetłumaczonych artykułów werbistów z innych krajów. Na początku periodyk ukazywał się nieregularnie. Zmieniło się to w 1990 r. Z czasem stał się jednym z najwyżej cenionych czasopism naukowych w kraju o tematyce religioznawczo-misjologicznej. Kolejny werbistowski tytuł to „Misjonarz”, miesięcznik wydawany od 1983 r. w Warszawie. Pismo wyodrębniło się z „Verbinum”, które było biuletynem wewnętrznym zgromadzenia. Ostatnie chronologicznie analizowane pismo to „Animator. Biuletyn Misyjno-Pastoralny” wydawany od 1989 r. przez Zgromadzenie Słowa Bożego. Publikacja składa się z dwóch zasadniczych części: pierwsza, teoretyczna, zawierała dział animacyjny, formacyjny, biblijny i informacyjny, druga, graficzna, dostarczała materiały do gablot parafialnych.

Postać o. Mariana Żelazka SVD została przedstawiona w werbistowskich periodykach w czterech okresach. Pierwszy okres to publikacja listów o. Żelazka, a także świadectwa osób, które miały możliwość spotkania się z nim w Indiach, najczęściej w trakcie trwania wolontariatów misyjnych (od 1968 do 2002 r.). Druga grupa tekstów pochodzi z 2002 r., kiedy został zgłoszony przez Ruch Solidarności z Ubogimi Trzeciego Świata Maitri jako oficjalny kandydat do Pokojowej Nagrody Nobla (2002–2005 r.). Trzeci okres (2006–2015) związany był ze śmiercią o. Mariana, a ostatni z rocznicą narodzin oraz rozpoczynającym się procesem beatyfikacyjnym (od 2017 r.). W każdym z trzech ostatnich okresów publikowano specjalne wydanie „Misjonarza”. Sami werbiści

bezpośrednio bądź pośrednio około 160 razy wspomnieli postać swojego współbrata²⁵.

²⁵ Zob. [bez autora], *Ś. p. Marian Żelazek. Kalendarium życia*, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 3, 2006, s. 7-13; A. Bocian, *Ojciec opuszczonych*, „Misjonarz”, nr 7-8, 1994, s. 25-26; E. Bratlewska, *Misyjne zaangażowanie świeckich*, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 4, 1996, s. 136-142; Cz. Brzezicki, *Zaszczepił miłość do ludzi*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 24-25; B. D'Souza, *Dziedzictwo o. Mariana*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 12-13; M. Golicka-Jabłońska, *Indie*, „Misjonarz” NS 2002, s. 31-34; tenże, *Indie*, „Misjonarz” nr 10, 2000, s. 27-29; tenże, *Indie*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 31-34; J. Grzybowski, *Ponad pięćdziesiąt lat na misji w Indiach*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 18-19; R. Jaccard, *Trędowaty Robert*, „Misjonarz”, nr 3, 1994, s. 5-6; A. Jacoń, *Metody misyjne ojca Żelazka*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 22-23; H. Jerzmański, *O pracy ojca Mariana Żelazka w Indiach*, „Misjonarz”, nr 6, 1983, s. 9-12; tenże, *Brat biednych i bezdomnych*, „Misjonarz”, nr 2, 1985, s. 11-15; J. Joseph, *Fundamentalizm religijny a problem naruszenia społecznej harmonii*, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 1, 2006, s. 143-154; tenże, *Fundamentalizm religijny a problem naruszenia społecznej harmonii*, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 1, 2003, s. 178-188; H. Kałuża, *Człowiek dialogu*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 6-8; K. Keler, *Ataki na chrześcijan w Indiach*, „Misjonarz”, nr 12, 2008, s. 8-9; tenże, *Dialogi Ojca Mariana Żelazka*, „Misjonarz”, nr 7-8, 2006, s. 3-7; tenże, *Ewangelizacja na ulicy*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 28-29; tenże, *Indyjskie „miejsca dialogu”. Modlitwa*, „Misjonarz”, nr 7-8, 2000, s. 12-13; tenże, *Indyjskie „miejsca dialogu”. Szkoła*, „Misjonarz”, nr 5, 2000, s. 12-13; tenże, *Indyjskie „miejsca dialogu”. Teatr*, „Misjonarz”, nr 6, 2000, s. 12-13; tenże, *Inne owoce ewangelizacji*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 29-30; A. Klich, *Hindusi kochali go szczerze*, „Misjonarz”, nr 7-8, 2006, s. 22-23; K. Klich, *Ewangelizować kształcąc*, „Misjonarz”, nr 6, 2004, s. 18-21; tenże, *Ludzie sami wiedzą*, „Misjonarz”, nr 1, 2005, s. 30-31; A. Kosorz, *Klasyczny misjonarz z krwi i kości*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 8-9; F. Kubicz, *Aśram Uczniów Jezusa*, „Misjonarz”, nr 7-8, 2006, s. 18-19; tenże, *Życiem opowiada o Bogu*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 18-19; S. Kuśmierz S., *Kobiety w Indiach*, „Misjonarz”, nr 3 1996, s. 7; tenże, *W mieście aśramów*, „Misjonarz”, nr 10, 1995, s. 14-15; F. Martyna, *Niezwykłe Indie*, „Misjonarz”, nr 11, 2011, s. 28-29; J. Mazur, *Przychodzimy do świątyni bez smutku...*, „Misjonarz”, nr 7-8, 2006, s. 8-9; M. Miarczyński, *Ojciec Marian Żelazek odszedł do wieczności*, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 3, 2006, s. 220-225; L. Niepolski, *Ojciec Marian zmienia ludzi*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 22-23; J. Pawlik, *Samarytanin XX w.*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 3-5; A. Pietraszek, *Na ojca Mariana można liczyć*, „Misjonarz”, nr 10 2000, s. 8-11; tenże, *Na ojca Mariana zawsze można liczyć*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 24-26; tenże, *Na ojca Mariana zawsze można liczyć*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 24-26; L. Popielewicz, *Ojciec Nominat*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 4-5; J. Pyz, *Byłam w Puri*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 20-21; A. Smreczyńska-Gąska, *Kalendarium życia o. Mariana Żelazka SVD*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 32-33; tenże, *Nagrody ojca Mariana*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 32-33; A. Sujka, *Cierpienie i nędza oczyszcza człowieka. Rozmowa z o. Marianem Żelazkiem SVD*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 14-15; tenże, *Misja wśród Adidasów*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 6-9; A. Tarajkowska, *Uznany za świętego*, „Misjonarz”, nr 1, 2018, s. 20-21; M.

Ojciec Marian jest przedstawiany w tych publikacjach, jako rozmodlony zakonnik, wzorcowy misjonarz, ikona działalności misyjnej, posługująca się triadą misjologiczną: kaplica – szkoła – ośrodek zdrowia. Ukazywany był jako prekursor wolontariatów misyjnych, a także integracji niepełnosprawnych, w tym integracji edukacyjnej. Zauważano jego działalność na rzecz dialogu międzyreligijnego, wprowadzania pokoju, a także prowadzenia misji ewangelizacyjnej przez sposób życia. Świadczenia osób, z którymi pracował o. Marian Żelazek SVD, potwierdzają, że forma prowadzonej przez niego pracy misyjnej była realizowana w duchu troski o wykluczonych. To między innymi ten aspekt każe nam patrzeć na ojca Żelazka jako na archetyp misjonarza, zwłaszcza w kontekście najważniejszych tez nauczania papieża Franciszka. To, co było znamienne dla posługi werbisty, jest również tym, co Kościół od zawsze chce uczynić charakterystycznym dla swojej działalności: wielkie zaangażowanie we wprowadzanie zasad Ewangelii w codziennym życiu.

2.1.2. Czasopisma Fundacji Redemptoris Missio: „Annales Missiologici Posnanienses”, „Medicus Mundi Polonia” i „Raport”

Najstarszym czasopismem fundacji, wydawanym jeszcze w okresie międzywojennym, jest „Annales Missiologici Posnanienses”. Jego pierwszy powojenny numer ukazał się w 2000 r. sump-tem Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu i fundacji. Jest misjologicznym czasopismem naukowym. W 1992 r. fundacja rozpoczęła wydawanie czasopisma „Raport”, skierowanego do swoich członków, opisującego zarówno bieżące działania fundacji, jak i jej historię. Natomiast od roku 2001 ukazuje się „Medicus Mundi Polonia” będący

Żelazek, *Chrystus osiedlił się w Puri...*, „Papieskie Intencje Misyjne”, nr 1, 1988, s. 10-12; tenże, *Co jest najważniejsze w pracy misjonarza?*, „Misjonarz”, nr 3, 2000, s. 6-7; tenże, *Co jest najważniejsze w życiu misjonarza?*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 11-13; tenże, *Czy misjonarz powinien nawracać?*, „Misjonarz”, nr 10, 1998, s. 23; tenże, *Dobroć - uśmiechem Pana Boga*, „Misjonarz”, nr 7-8, 2006, s. 20-21; tenże, *Dobroć - uśmiechem Pana Boga*, „Misjonarz”, nr 7-8, 2006, s. 20-21; tenże, *Dziękuję Bogu za każdy nowy dzień*, „Misjonarz” NS, 2002, s. 16-17; tenże, *Jego Królewska Mość Człowiek*, „Misjonarz”, nr 11-12, 1994, s. 3-4; tenże, *Kościół zatrzymał się w Puri*, „Misjonarz”, nr 7-8, 1996, s. 20-21; tenże, *Moje doświadczenie z Bijuli*, „Medicus Mundi Polonia”, nr 2, 2001, s. 3; tenże, *Ojczyzna z wyboru*, „Misjonarz”, nr 11-12, 1993, s. 9; tenże, *Podnieś rączkę, Boże Dziecię*, „Papieskie Intencje Misyjne”, nr 6, 1994, s. 24; tenże, *Zdecydowałem się w Dachau...*, „Misjonarz”, nr 10, 1996, s. 10-11; tenże, *Żłobek trędowatych*, „Misjonarz”, nr 11-12, 1992, s. 16-17.

kwartalnikiem przeznaczonym dla osób zainteresowanych problemami medycznymi wchodzącymi w zakres tzw. medycyny tropikalnej i „International Health”, z naciskiem na potrzeby misyjnych ośrodków medycznych. Periodyk związany jest z włączeniem fundacji w strukturę Medicus Mundi International Network. Artykuły związane z o. Marianem i dotyczące osoby samego o. Mariana możemy podzielić na trzy grupy związane z etapami powstania i rozwoju fundacji: okres genezy i powstania Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio” (1991-1996), rozwój i działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio” (1997-2006), przekazywanie pamięci o o. Marianie Żelazku SVD (2007-2018).

Pierwszych pięć lat pracy misyjnej fundacji związanych było z osobą Mariana Żelazka SVD. Był on jedną z dwóch postaci, obok Wandy Błęskiej, które wpłynęły na powstanie i realizację projektu Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio”. Pierwsze trzy wyprawy medyczne wolontariuszy fundacji dotarły do Puri, miejsca pracy misyjnej wielkopolskiego werbisty²⁶. Dla wielu z wolontariuszy medycznych był przykładem zaangażowania na rzecz osób wykluczonych i chorych, cierpliwości i miłosierdzia wyrażanego w praktyce, a także człowiekiem wiary, modlitwy oraz zaufania Bogu, co miało odzwierciedlenie w publikacjach. Werbista przez przykład swojego życia i słowa zachęcał innych do zaangażowania na rzecz misji przez stworzenie fundacji pomagającej misjom i misjonarzom. Często, w związku z tym, jest nazywany „Ojcem Fundacji”. Po powstaniu fundacji, w kolejnym okresie jej rozwoju, wolontariusze medyczni ponad piętnaście razy przebywali w ośrodku dla trędowatych w Puri. O. Marian także kilkakrotnie odwiedzał fundację, miał też wpływ na rozwój duchowy członków fundacji i wolontariuszy. Jego postawa wiary była przekonująca dla nich i poruszająca ich sumienia. Wzajemne kontakty były ubogaceniem dla obu stron. Fundacja szeroko informowała o jego działalności. Natomiast sposób działania, który mogli obserwować uczestnicy wypraw, wysłuchiwanie sprawozdań podczas spotkań, utwierdzały ich w realizacji charyzmatu fundacji. Stała się nim ewangelizacja przez pomoc medyczną

²⁶ Zob. N. Rehlis, *Sprawozdanie z działalności Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio”, w 1992 roku* [mps], Poznań 1992, s. 1-2; Z. Pawłowski, *Przez „Tygodnie Medycyny Tropikalnej” do „Fundacji Redemptoris Missio”, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 11, 2000, s. 313-314; Z. Pawłowski, Fundacja pomocy humanitarnej Redemptoris Missio (Medicus Mundi Poland) 1992-2004, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 14, s. 199-200; N. Rehlis, *Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio”, „Raport”, nr 1, 1992, s. 2-3.**

i humanitarną osobom biednym, wykluczonym i odrzuconym²⁷. Po śmierci werbistowskiego misjonarza przez pewien czas wstrzymane były wzajemne relacje i pomoc wolontariuszy misyjnych. Zostały one przywrócone po roku 2012. Intensyfikacja relacji i kultywowanie pamięci o nim nastąpiły po zmianie na stanowisku prezesa fundacji. Została nim Anna Tarajkowska (kilkukrotnie brała udział w wyprawach medycznych do Puri), a wiceprezesem – Justyna Janiec-Palczewska. Zmienił się także werbista odpowiedzialny za ośrodek w Indiach. Uczestnicy wyjazdów misyjnych i sami werbiści indyjscy przedstawiają metodę misyjną o. Żelazka jako przekonującą i wzorcową²⁸. Oprócz

²⁷ Zob. N. Rehlis, *Leczyłem w Indiach*, „Raport”, nr 8, 1997, s. 1-2; Z. Pawłowski, *Fundacja pomocy humanitarnej Redemptoris Missio (Medicus Mundi Poland) 1992-2004*, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 14, 2004, s. 199-206; A. Walkowiak, N. Rehlis, *Śługa trędowatych...*, „Raport”, nr 9, 1998, s. 1-2; [bez autora], *Z ośrodków misyjnych*, „Medicus Mundi Polonia”, nr 2, 2001, s. 2; G. Gareth, *Opieka stomatologiczna oraz problemy zdrowia jamy ustnej u pacjentów w Ośrodku Rehabilitacji i Leczenia Trądu w Puri (Indie) – doświadczenia własne*, „Annales Missiologici Posnanienses”, nr 17, 2010, s. 151-156; M. Żelazek, *Moje doświadczenie z Bijuli*, „Medicus Mundi Polonia”, nr 2, 2001, s. 3; tenże, *Drogi panie Doktorze*, [mps], Puri 8 września 2001; N. Rehlis, *Dlaczego pomagać?*, „Raport”, nr 19, 2002, s. 1; [bez autora], *Ojciec Marian Żelazek w Polsce*, „Raport”, nr 21, 2002, s. 4; K. Gerreth, *Pomoc dla Puri*, „Raport”, nr 25, 2004, s. 2-3; [bez autora], *W trosce o trędowatych...*, „Raport”, nr 23, 2003, s. 1-2; [bez autora], *Ojciec Marian w Polsce...*, „Raport”, nr 24, 2003, s. 3-4; A. Kaniewska, *Z pomocą u Ojca Mariana w Puri*, „Raport”, nr 27, 2004, s. 3; [bez autora], *Ojciec Marian znowu w Polsce*, „Raport”, nr 26, 2004, s. 3; A. Łuczak, M. Leciejewski, *Sprawozdanie z wyjazdu do ośrodka misyjnego w Jeevodaya*, „Medicus Mundi Polonia”, nr 17/18, 2006, s. 4-5; [bez autora], *Honorowe Obywatelstwo Miasta Poznania dla o. Mariana Żelazka*, „Raport”, nr 29, 2005, s. 3; M. Cofta, *O. Marian Żelazek SVD honorowym obywatelem miasta Poznania*, „Medicus Mundi Polonia”, nr 16, 2005, s. 2.

²⁸ „Na przełomie stycznia i lutego 2013, na zaproszenie Ojca Józefa z misji w Puri, w Indiach, uczestniczyłam w zorganizowanym tam sympozjum, poświęconym życiu i działalności Ojca Mariana Żelazka, założyciela tej misji. Odbyło się tam również uroczyste nadanie imienia Ojca Mariana nowo powstałemu gimnazjum. Ponownie przyjazd do Puri był dla mnie wielkim przeżyciem, wielokrotnie jeździłam tam i pracowałam w ośrodku dla trędowatych” (A. Tarajkowska, *Drodzy Przyjaciele Fundacji!*, „Medicus Mundi Polonia”, nr 44/45, 2013, s. 2-3); „Wielkim przeżyciem dla mnie było odnajdywanie wszelkich miejsc związanych z Ojcem Marianem. Uroczego mieszkania w domku w ogrodzie pełniącego obecnie rolę muzeum, gdzie mogłem zapoznać się z licznymi zdjęciami i pamiątkami (moją uwagę zwrócił także stojący w kącie pokoju parasol Ojca), jak również piękną kapliczką – miejscem Jego modłów oraz przejść się alejką, którą codziennie spacerował. Zostałem zaszczycony zaproszeniem na pobyt w roku przyszłym z zamieszkaniem w domku, w którym mieszkał Ojciec Marian” (J. Philips, *List z Puri*, „Medicus Mundi Polonia”, nr 43, 2012, s. 10).

wyjazdów fundacja kultywuje pamięć o o. Marianie przez publikacje opracowań czy książek na jego temat. Został wydany specjalny numer „*Medicus Mundi Polonia*” poświęcony jego osobie²⁹. Przedstawia się go nowym wolontariuszom, obok Wandy Błęńskiej, jako wzór działalności misyjnej, do której nawiązują działania fundacji. Jest także postacią, której sposób ewangelizacji wykorzystywany jest do formacji poprzedzającej wyjazd misyjny wolontariuszy poznańskiej organizacji, co ma odzwierciedlenie w innych publikacjach fundacyjnych³⁰. Wydaje się, że postać Mariana Żelazka SVD miała i ma wpływ na działanie fundacji, a sposób jej działania i charyzmat ewangelizacji misyjnej w dużej mierze oparty jest na intuicji misjologicznej zmarłego werbisty.

2.1.3. Czasopisma misyjne i opiniotwórcze

Bez wątpienia fenomen polskiego czasopiśmiennictwa misyjnego odrodził się po *Vaticanum Secundum*. Wydawano w tym czasie 33 tytuły³¹. Jednak w ostatnich pięciu latach zauważalny jest kryzys. Nakłady wydawnictw spadły od 15% do (w niektórych przypadkach) 40%, a dziewięć z nich zaprzestało lub zawiesiło działalność (w tym 7 w pięciu ostatnich latach). Miały na to wpływ: spadek czytelnictwa

²⁹ Zob. [bez autora], *Przedstawienie sylwetki, Medicus Mundi Polonia*, nr 53/54, 2015/16, s. 2-3; N. Rehlis, *Ojciec Marian i Jego wola przetrwania mimo wszystkich przeciwności losu – nawet w obozach koncentracyjnych*, tamże, s. 4-5; Cz. Brzezicki, *Życiorys O. Mariana Żelazka – w tym pobytu w obozach koncentracyjnych*, tamże, s. 6; K. Gereth, *Ojciec Marian Żelazek nazywany „Ojcem Trędowatych”*, tamże, s. 7; H. Pyz, *O. Marian Żelazek – mój „guru”*, tamże, s. 8-9; B. i L. Niepolscy, *Droga do trędowatych*, tamże, s. 10; K. Zastawna, *Ojciec Marian umieścił tablicę z napisem: „Leprosy patients our friends”*, tamże, s. 11-12; J. Philips, *„Ghar Wapsi” – Powrót do domu*, tamże, s. 13; A. Tarajkowska, *Pracowałam w Puri w Misji Ojca Mariana Żelazka*, tamże, s. 14-15; W. Kus, *O. Marian Żelazek „A Man for All” – „Człowiek do wszystkiego”*, tamże, s. 16-19; Z. Pawłowski, *W 10 lat po odejściu Ojca Mariana Żelazka*, tamże, s. 19-20.

³⁰ Zob. S. Pawłowski, *O. Marian Żelazek, misjonarz, werbista, człowiek Pokoju i Pojednania (1918-2006)*, „*Medicus Mundi Polonia*”, nr 19/20, 2006, s. 3; N. Stranz, *Świt Życia*, „*Raport*”, nr 36, 2007, s. 1-2; [bez autora], *W 5 lat po śmierci Ojca Mariana Żelazka*, „*Medicus Mundi Polonia*”, nr 38/39, 2011, s. 23; K. Zastawna, *Sprawozdanie z praktyki wakacyjnej w Puri*, „*Medicus Mundi Polonia*”, nr 43, 2012, s. 13-14; tenże, *Szczęśliwie dotarliśmy*, „*Raport*”, nr 57, 2012, s. 2; tenże, *Nameste – sprawozdanie*, „*Raport*”, nr 57, 2012, s. 1-3; tenże, *Jak można pomóc*, tamże, s. 4. A. Tarajkowska, *Z Fundacją „Redemptoris Missio” jestem związana od roku jej powstania, czyli od 25 lat*, „*Medicus Mundi Polonia*”, nr 57/58, 2017, s. 7-8.

³¹ Zob. M. Wrzos, *Polskie czasopiśmiennictwo misyjne po II wojnie światowej. Studium misjologiczno-prasoznawcze*, Poznań 2013.

druku w Polsce i zmiana technologii przekazu z analogową na cyfrową, a także nie zawsze interesująca szata graficzna, treść nieadekwatna do grupy odbiorców (targetu), spadek liczby osób mających systematyczny kontakt z Kościołem, wzrost kosztów produkcji przy malejącym nakładzie i powiększająca się nieopłacalność ekonomiczna. Atomizacja i labilność wydawnicza będzie pogłębiała negatywne trendy wydawnicze³². Tytuły misyjne promują przede wszystkim misjonarzy związanych z osobą prawną wydawcy i w tym kontekście niestety postać o. Żelazka wydaje się często niedowartościowana. Najczęściej omówienia dotyczące jego osoby i działalności pojawiają się w „Misjach Dzisiaj”, „Misyjnych Drogach”, „Echu z Afryki”. Wśród publikacji zdarzają się pojedyncze wywiady i listy misjonarza z Indii. Obszernych artykułów było zaledwie kilka. Pojawiały się, gdy został nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla i w momencie śmierci³³.

Do opiniotwórczych tygodników katolickich należą: „Gość Niedzielny”, „Niedziela”, „Przewodnik Katolicki”, „Tygodnik Powszechny”, „Idziemy” i „Źródło”. Publikują artykuły dotyczące o. Mariana Żelazka z okazji okrągłych rocznic i wydarzeń. Jednak są to nieliczne teksty, biorąc pod uwagę częstotliwość ukazywania się tych wydawnictw, związane z nominacją werbisty do Pokojowej Nagrody Nobla, jego śmiercią czy rozpoczęciem procesu beatyfikacyjnego. Niestety wcześniej w zasadzie nie ukazywały się publikacje na jego temat. Wyjątkiem jest związany z Wielkopolską „Przewodnik Katolicki” oraz „Niedziela”³⁴.

³² Zob. tenże, *Od czasopism do Web 3.0. Polskie media misyjne po Vaticanum Secundum*, „Nurt SVD”, nr 1, 2018.

³³ Zob. [bez autora], *Ania prosi o wywiad, rozmowa z ks. Marianem Żelazkiem*, „Świat Misyjny”, nr 5, 2005, s. 28-29; [bez autora], *O. Żelazek wzorem Polaka*, „My a Trzeci Świat”, nr 2, 2007, s. 2-4; H. Kałuża, *O. Marian Żelazek SVD - misjonarz w służbie życiu*, „Światło Narodów”, nr 3, 2009, s. 85-105; A. Koszorz, *Misyjna droga Ojca Mariana Żelazka*, „Papieskie Intencje Misyjne”, nr 2, 1996, s. 9; J. Pałka, *O. Marian Żelazek - polski ambasador trędowatych*, „Echo z Afryki”, nr 1, 2003, s. 16-17; J. Różański, „Potrzeba, by On wzrastał, a ja się umniejszałem” (J 3, 30). *Rozmowa z o. Marianem Żelazkiem SVD, misjonarzem z Indii*, „Misyjne Drogi”, nr 5, 1998, s. 18-20; M. Story, *Ojciec Marian Żelazek SVD*, „Biuletyn Misyjny Diecezji Rzeszowskiej”, nr 3, 2004, s. 35-36; Żelazek M., *Chrystus osiedlił się w Puri...*, „Papieskie Intencje Misyjne”, nr 1, 1988, s. 10-12; M. Żelazek, *Dać świadectwo Ewangelii*, „My a Trzeci Świat”, nr 7, 2002, s. 1-2; tenże, *Misjonarz trędowatych w Puri*, „Echo z Afryki”, nr 1, 2000, s. 9; tenże, *Wspomnienia misjonarza*, „Echo z Afryki”, nr 6, 1996, s. 83-85.

³⁴ Zob. [bez autora], *Zmarł o. Marian Żelazek*, „Gość Niedzielny”, nr 19 (2006), s. 8; K. Błażyca, *Gdybym choć raz złożył rękawice*, „Gość Niedzielny”, nr 18, s. 32-33; M. Jakimowicz, *Idę pod trąd*, „Gość Niedzielny” 37 (2005), s. 22-23; ten-

że, *Ojciec Żelazek Człowiekiem Roku 2006*, „Gość Niedzielny”, nr 7, 2007, s. 5; tenże, *Świętość w białym sari*, „Gość Niedzielny”, nr 36, 2016, s. 16-18; A. Macura, *Adwokaci diabła*, „Gość Niedzielny”, nr 30, 2006, s. 22-23; M. Majewski, *Życiowot człowieka spełnionego*, „Gość Niedzielny”, nr 49, 2014, s. 42-43; A. Puścikowska, *Matka z Jeevodaya*, „Gość Niedzielny”, nr 20, 2016, s. 29-32; A. Pykało, *Z życia misjonarza*, nr 43, 2000, s. 13; S. Wiśniewski, *Misja specjalna*, „Gość Niedzielny”, nr 20, 2006, s. 28-29; A. Wysocka, *Misjonarz Chrystusa w Indiach*, „Gość Niedzielny”, nr 39, 1998, s. 22; B. Zajączkowska, *Polowanie na chrześcijan*, „Gość Niedzielny”, nr 37, 2008, s. 38-39; [bez autora], *Zbawca trędowatych*, „Niedziela”, nr 20, 2006, s. 20; [bez autora], *Pogrzeb „Bapy ubogich”*, „Niedziela”, nr 20, 2006, s. 20; [bez autora], *Tydzień w Polsce*, „Niedziela”, nr 6, 2002; [bez autora], *Wielcy misjonarze*, „Niedziela”, nr 9, 2007, s. 10-11; [bez autora], *Z Polski*, „Niedziela”, nr 43, 2006, s. 8; [bez autora], *Ze świata*, „Niedziela”, nr 20, 2006, s. 5; P. Andrukiewicz, *Wystawa w Krakowie*, „Niedziela”, nr 22, 2014, s. 17; A. Bróż, *Wspomnienie*, „Niedziela”, nr 16, 2007, s. 26; A. Danilewicz, *Pierwsza edycja Nagrody im. o. Mariana Żelazka*, „Niedziela”, nr 16, 2016, s. 15; J. Gruca, *Dialog, pokój i kompromis...*, „Niedziela”, nr 2, 2003; M. Kindziuk, *Kościół Anno Domini 2006*, „Niedziela”, nr 53, 2006, s. 10-13; tenże, *Totusy w Dzień Papieski*, „Niedziela”, nr 40, 2004; M. Midura, *Pomoc dla misji*, „Niedziela”, nr 42, 2002; G. Polak, *Kultowi misjonarze*, „Niedziela”, nr 18, 2015, s. 31; C. Ryszka, *Wzór dla Polaków*, „Niedziela”, nr 9, 2007, s. 28; I. Skubiś, *Misja*, „Niedziela”, nr 9, 2002; A. Sułkowska, *Nauczycielu, gdzie mieszkasz?*, „Niedziela”, nr 28, 2003; A. Tarwid, *Przyjaciel chorych na trąd*, „Niedziela”, nr 44, 2013, s. 49; K. Woynarowska, *Misje drogi Ewangelii*, „Niedziela”, nr 7, 2002; J. Wójcik, *„Poznańskie Słowiki” śpiewają kolędy dla trędowatych*, „Niedziela”, nr 4, 2002; B. Zajączkowska, *Świt życia trędowatych*, „Niedziela”, nr 6, 2012, s. 22-23; S. Zasada, *Spadkobiercy doktor Błęńskiej*, „Niedziela”, nr 1, 2011, s. 20-21; W. Żelazek, *Wszystkie nasze dzienne sprawy*, „Niedziela”, nr 46, 2007, s. 36; J. Borowiec, *Misje spełnione*, „Tygodnik Powszechny”, nr 20, 2006, s. 2; S. Zasada, *Czapki siostry Cecylii*, „Tygodnik Powszechny”, nr 4, 2014, s. 20; A. Jagodzińska, *Piekło go nie zmogło*, „Idziemy”, nr 18, 2016, s. 38-39; L. Kaczmarek, *Polak to brzmi dumnie*, „Idziemy”, nr 42, 2012, s. 34-35; W. Świątkiewicz, *Kalendarium historyczne*, „Idziemy”, nr 17, 2013, s. 42; [bez autora], *Złoty Hipolit*, „Przewodnik Katolicki”, nr 51, 2003, s. 32 (dodatek diecezjalny); M. Białkowska, *Gdzie ona, gdzie Bóg*, „Przewodnik Katolicki”, nr 4, 2016, s. 30-33; tenże, *Miłości do trędowatych nauczył się w obozie*, „Przewodnik Katolicki”, nr 4, 2018, s. 40-43; tenże, *Świętość bez kompromisów*, „Przewodnik Katolicki”, nr 34, 2010, s. 18-21; tenże, *Wicek*, „Przewodnik Katolicki”, nr 8, 2011, s. VI-VII (dodatek diecezjalny Gniezno); T. Grysa, *Ojciec Marian Żelazek*, „Przewodnik Katolicki”, nr 20, 2006, s. 5; P. Józwiak, *Spodziewaj się... najgorszego?*, „Przewodnik Katolicki”, nr 4, 2018, s. 5; J. Kanty Pytel, *Mistrz życia*, „Przewodnik Katolicki”, nr 20, 2006, s. 3; Ł. Kaźmierczak, *Szare misyjne szeregi*, „Przewodnik Katolicki”, nr 43, 2006, s. 10-11; A. Klich, *Ojciec trędowatych i ubogich*, „Przewodnik Katolicki”, nr 17, 2009, s. 32-33; J. Knie-Górna, *Jezusowy żołnierz*, „Przewodnik Katolicki”, nr 20, 2006, s. 36-38; R. Krzyszkowska, *W skrócie*, „Przewodnik Katolicki”, nr 20, 2006, s. 7; H. Kubica, *Ojciec Żelazek w archikatedrze poznańskiej. Pomaga chorym na trąd*, „Przewodnik Katolicki”, nr 29, 2004, s. 24 (dodatek diecezjalny).

Ojciec Marian jest przedstawiany w tych periodykach jako osoba posługująca się w działalności triadą misjologiczną: kaplica – szkoła – ośrodek zdrowia. Ukazywany był jako prekursor wolontariatów misyjnych. Zauważano jego działalność na rzecz dialogu międzyreligijnego – dialog monastyczny z hinduizmem w aśramach, wprowadzania pokoju, a także prowadzenie misji ewangelizacyjnej przez sposób życia.

2.1.4. Czasopiśmiennictwo świeckie

Do dzienników opiniotwórczych w Polsce należą: „Dziennik Gazeta Prawna”, „Gazeta Polska Codziennie”, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”, „Trybuna”, a do tygodników: „Do Rzeczy”, „Gazeta Polska”, „Newsweek Polska”, „Polityka”, „Przegląd”, „Sieci”, „Wprost”³⁵. Artykuły na temat o. Mariana pojawiają się w zasadzie od 2002 r.,

ny); tenże, *Podmiejska parafia*, „Przewodnik Katolicki”, nr 47, 2007, s. IV-V (dodatek diecezjalny); tenże, *Poznań nagrodził ojca Mariana*, „Przewodnik Katolicki”, nr 5, 2005, s. 24 (dodatek diecezjalny); tenże, *Szczególnie związany z Poznaniem. Z radnym Rady Miasta Poznania dr med. Andrzejem Grzybowskim rozmawia Hubert Kubica*, „Przewodnik Katolicki”, nr 25, 2006, s. VI (dodatek diecezjalny); tenże, *W Dąbrowce powstanie kościół*, „Przewodnik Katolicki”, nr 41, 2007; J. Stróżuk, *Młodzi misjonarze w Poznaniu*, „Przewodnik Katolicki”, nr 39, 2007, s. 48-49; A. Suwart, *Honorowy obywatel*, „Przewodnik Katolicki”, nr 28, 2005, s. III (dodatek diecezjalny); K. Tobolska, *„Bapa” – ojciec trędowatych*, „Przewodnik Katolicki”, nr 18, 2016, s. 42-43; tenże, *Zaplecze dla misji*, „Przewodnik Katolicki”, nr 13, 2013, s. 48-50; B. Tobolski, *Kolebka polskich werbistów*, „Przewodnik Katolicki”, nr 24, 2015, s. 2-3 (dodatek diecezjalny); tenże, *Misjonarz z Palędzia*, „Przewodnik Katolicki”, nr 18, 2016, s. 4 (dodatek diecezjalny); tenże, *Misjonarz stąd*, „Przewodnik Katolicki”, nr 4, 2018, s. 6 (dodatek diecezjalny); tenże, *Nasza Pani Doktor ma 100 lat!*, „Przewodnik Katolicki”, nr 44, 2011, s. 13-15; tenże, *Sztandar dla gimnazjum*, „Przewodnik Katolicki”, nr 25, 2007, s. VIII (dodatek diecezjalny); tenże, *W skrócie*, „Przewodnik Katolicki”, nr 48, 2007, s. 13; tenże, *W skrócie*, „Przewodnik Katolicki”, nr 9, 2007, s. 13; tenże, *Wystarczy tylko chcieć*, „Przewodnik Katolicki”, nr 23, 2011, s. VI (dodatek diecezjalny).

³⁵ Za takie czasopisma uważa je Związek Kontroli Dystrybucji Prasy (ZKDP). Polska organizacja pracodawców założona w 1994 r. zrzesza wydawców, agencje reklam i ogłoszeniodawców. Zbiera i weryfikuje dane o dystrybucji i sprzedaży prasy. Do grona tych czasopism należy także „Gość Niedzielny” oraz „Tygodnik Powszechny”, omówione w poprzednim paragrafie analizy. Do tygodników o największym nakładzie, wg ostatnich publikowanych comiesięcznych badań, należą: „Gość Niedzielny” (125 tys.), „Polityka” (116 tys.), „Newsweek Polska” (108 tys.), „W Sieci” (68 tys.) i „Do Rzeczy” (58 tys.). Badania dla wirtualnemedi.pl: <http://www.wirtualnemedi.pl/artukul/sprzedaz-tygodnikow-opinii-pazdziernik-2017> [dostęp: 30.01. 2018].

kiedy został nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla. Tygodniki opinii często kontestują w swym przekazie działalność eklezjalną. Jednak postać o. Mariana Żelazka SVD jest zawsze ukazywana pozytywnie. Najczęściej pisano o nim w „Gazecie Wyborczej” i jej wydaniu poznańskim. Opublikowano 20 tekstów bezpośrednio i jedynie dotyczących werbisty³⁶.

We wspomnianych opracowaniach mniej zwracano uwagę na sferę duchową werbisty. Zauważano jego działalność na rzecz dialogu międzyreligijnego – szczególnie na dialog z hinduizmem. Podkreślano jego zaangażowanie w pomoc trędowatym przez prowadzenie leprozorium, szkoły integracyjnej, a także otwartość na działanie wolontariuszy misyjnych, nie zawsze wierzących. Otrzymywał nagrody od redakcji świeckich za sposób swojej pracy na rzecz najuboższych np. Feliksa „Gazety Wyborczej”, która szczególnie doceniła jego pracę na rzecz na pokoju. Porównując jego osobę do Matki Teresy z Kalkuty, w „Polityce” opublikowano wspomnienia – sprawozdanie o. Mariana z jego działalności w formie felietonu nawiązującego do teologii hinduistycznej. Wśród publikacji znajdują się również pojedyncze artykuły wspomnieniowe.

3. Ojciec Marian Żelazek SVD w nowych mediach

Przełom XX i XXI w. związany jest z rozwojem technologii internetowych, a także powstaniem tzw. nowych mediów. Nowe media to „techniki, technologie, a także instytucje służące do komunikacji, wykorzystujące metody cyfrowe do rejestracji, zapisywania, przechowywania danych, tworzenia i transmisji przekazów. Nowe media charakteryzują się hipertekstową strukturą przekazu i odbioru, możliwością programowania (asynchronią nadawania i odbioru), interaktywnością, kumulatywnością, globalnym zasięgiem i jednocześnie indywidualizacją dostępu³⁷”.

W celu przeprowadzenia analizy obecność o. Żelazka w nowych mediach zostanie użyte narzędzie oferowane przez Newspoint³⁸.

³⁶ Źródło: archiwum elektroniczne „Gazeta Wyborcza” [dostęp: 30.01. 2018].

³⁷ E. Chudziński (red.), *Słownik wiedzy o mediach*, dz. cyt., s. 45.

³⁸ Newspoint to serwis monitorujący Internet, najczęściej komercyjnie, dla reklamodawców oraz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w Internecie. Jest to informatyczny system służący do monitoringu Internetu, mediów społecznościowych i tradycyjnych. Prowadzi analizy metodami ilościowymi i jakościowymi, m.in. analizę treści, CAWI, FGI, IDI. Monitoruje serwisy www, portale internetowe, blogi, fora, serwisy społecznościowe (np. Face-

W analizie ilościowej zastosowano następujące założenia:

Metodologia prowadzenia badań	
Analizowany okres	~ do 31 XII 2017 r.
Analizowane serwisy	mające minimum 25 tys. użytkowników miesięcznie
Źródła treści	Newspoint
Głębokość analizy	łączona (automatyczna i ręczna)
Język źródeł	polski
Język wyszukiwania	polski
Filtrowanie spamu/bootów	łączone (automatycznie i ręcznie)
Zapytanie/słowa kluczowe	zestaw 1 [„Marian Żelezek” lub „Marian Żelazko”] i zestaw 2 [„misje” lub „Indie” lub „Puri” lub „werbiści” lub „Nagroda Nobla” lub „beatyfikacja” lub „trędowaci” lub „pokój” lub „proces” lub „kandydat” lub „Poznań” lub „Wielkopolska”]
Jednostka analizy	dowolne słowo z zestawu 1. plus dowolne słowo z zestawu 2., w dowolnej wersji językowej
Liczba analizowanych artykułów	317

W Internecie istnieje 317 stron i portali, w których o. Marian został wspomniany kilka razy. Bardzo często wiąże się to nie bezpośrednio z postacią o. Mariana, ale z Fundacją Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio”, zespołem szkół imienia Mariana Żelazka, nagród za działalność humanitarną, duchownymi – więźniami obozów koncentracyjnych czy werbistami³⁹. Najczęściej publikowa-

book), mikroblogi (np. Twitter) i inne serwisy. Wykorzystywany jest do badań naukowych nad Internetem i na temat użytkowników Internetu. Newspoint należy do Międzynarodowego Stowarzyszenia Pomiaru i Oceny Komunikacji (Association for Measurement and Evaluation of Communication, AMEC), certyfikującego jakość przeprowadzanych analiz.

³⁹ Zob. <http://wpolityce.pl/kosciol/33> <http://www.krakow.tvp.pl/34459696/polska-nagroda-im-sergio-vieira-de-mello-7786-w-czasie-ii-wojny-swiatowej-z-rak-okupantow-zginelo-blisko-3-tys-polskich-duchownych-29-iv-dzienmeczenstwa-duchowienstwa-polskiego?strona=2> [dostęp: 28.02.2018] tekst o księżach w trakcie wojny przebywających w obozach koncentracyjnych, czy

ne treści związane są ze stronami, których właścicielami są instytucje związane z Wielkopolską. Wszystkie artykuły pozytywnie przedstawiają postać werbisty. Chrześcijańskie bardziej akcentują o. Żelazka jako osobę posługującą się w swojej działalności triadą misjologiczną: kaplica – szkoła – ośrodek zdrowia, człowieka modlitwy, zapatrzonego w osobę Jezusa Chrystusa. Ukazywany był jako prekursor wolontariatów misyjnych czy szkół integracyjnych i ikona misji. W innych artykułach akcentowano jego działalność na rzecz dialogu międzyreligijnego – dialogu monastycznego z hinduizmem w aśramach, wprowadzania pokoju oraz prowadzenia misji ewangelizacyjnej przez wyjątkowy sposób życia. W przypadku tej grupy nadawców medialnych podnoszono aspekt pomocy wykluczonym, w tym trędowatym, oraz prowadzenia szkół i warsztatów dla chorych. Najczęściej są to wspomnienia lub kultywowanie pamięci o zmarłym werbiście.

Podsumowanie

Bez wątplenia o. Marian Żelazek SVD stał się ikoną działalności misyjnej Kościoła. Odbierany jest jako człowiek, misjonarz rozmodlony, pełen Boga. Człowiek dialogu, który uczy, jak głosić Ewangelię nie tylko przez kazania czy katechezy, ale sposób życia: troskę o chorych, ubogich, czy analfabetów. Jest przedstawiany jako człowiek dający bodźce do powstawania nowych, dobrych inicjatyw. Otwarty na nowości duszpasterskie – wolontariat misyjny czy dialog międzyreligijny, monastyczny, a także jako ten, który wprowadzał pedagogiczną koncepcję szkół integracyjnych. Jest człowiekiem Kościoła, o którym dobrze piszą media nie tylko chrześcijańskie, ale i neutralne, a czasem wrogie Kościołowi. Ukazywany jest jako wzór misjonarza i eklezyjalnej działalności misyjnej.

Prowadzone analizy pozwalają dostrzec różnice, jakie występują w przedstawianiu postaci o. Mariana w różnych mediach. Media misyjne, werbistowskie bardziej akcentują jego rozmodlenie, metodę działalności misyjnej, te związane z fundacją „Redemptoris Missio”, podkreślają jego pasję organizatorską, ukazanie idei ewangelizacji przez niesienie pomocy, świeckie zaś kładą nacisk na dialog, pomoc edukacyjną i leczniczą. Wszystko to pokazuje, jak wieloformatowym człowiekiem był o. Marian Żelazek.

Wydaje się, że jako Kościół powinniśmy nauczyć się takie osoby promować, pokazywać, jak wiele czyniły dobra, dojrzewały w wierze.

o nagrodzie de Mello; <http://www.krakow.tvp.pl/34459696/polska-nagroda-im-sergio-vieira-de-mello> [dostęp: 28.02.2018].

Ilościowa analiza artykułów dotyczących tej postaci, wskazuje, że jest ona niedowartościowana, szczególnie w mediach świeckich. Trzeba ukazać, jak przez bliskość z Bogiem można się otworzyć na innych, służyć im, troszczyć się o nich i przyprowadzać do Boga. To zadanie powinno spoczywać na biurze prasowym Episkopatu Polski, Papieskich Dziełach Misyjnych, Komisji Misyjnej Episkopatu Polski, a także werbistach i Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio”, z którymi werbista pracujący w Indiach był związany.

~•~

MARCIN WRZOS OMI

Percepcja działalności misyjnej o. Mariana Żelazka SVD w Polsce na podstawie prasy i nowych mediów polskojęzycznych

Streszczenie

W artykule poddano badaniom prezentację ojca Mariana Żelazka SVD w polskich mediach. O. Żelazek (ur. 1918) szybko stał się ikoną misyjnej działalności Kościoła. Był przedstawiany zarówno w mediach świeckich, jak i wyznaniowych. W artykule przeanalizowano zawartość czasopism oraz nowych mediów. Czasopisma podzielono na świeckie (w tym tygodniki opinii) i chrześcijańskie – wśród nich wyróżniono periodyki werbistowskie, Fundacji pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio” oraz misyjne. Analizie poddano również nowe media. Na potrzeby badań przeprowadzono kwerendę kilkuset tekstów.

W polskich mediach o. Żelazek SVD odbierany jest jako misjonarz: człowiek rozmodlony, pełen Boga; człowiek dialogu, który uczy, jak głosić Ewangelię przez katechezę i świadectwo życia; człowiek troszczący się o chorych, ubogich, czy analfabetów; człowiek dający bodźce do powstawania nowych inicjatyw (np. wolontariat misyjny, dialog międzyreligijny, szkoły integracyjne). Jako człowiek Kościoła jest jednym z nielicznych, o którym pozytywnie piszą nie tylko media chrześcijańskie, ale i neutralne oraz wrogie Kościołowi. Artykuły z nim związane najczęściej publikowane były w czasie, kiedy został nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla.

Słowa kluczowe: Marian Żelazek SVD, werbiści, misje w czasopiśmie, misje w nowych mediach, informacja misyjna.

MARCIN WRZOS OMI

**Missionary activities of Fr Marian Żelazek SVD
in Polish mass media****Abstract**

Fr. Żelazek (b. 1918) is an iconic figure in the missionary activity of the Church. His work was covered by lay and church press. This article is an analysis of the press and new media. Newspapers were divided into two categories: lay and Christian, with an emphasis on missionary magazines published by the SVD, Fundacja Pomocy Humanitarnej [Humanitarian Foundation] Redemptoris Missio, and others. Several hundred texts were researched. Polish media present Fr. Żelazek SVD as a missionary: man of prayer, full of God; man of dialogue, teaching others how to proclaim the Gospel through catechesis and example of life; man looking after the sick, poor and illiterate; man giving impulses to new initiatives (for instance, volunteers for missions, interreligious dialogue, integrated schools). He is one of few churchmen presented in a positive light by both Christian media and neutral ones, or even hostile to the Church. Most articles about him come from the time when he was a candidate for the Nobel Peace Prize.

Keywords: Marian Żelazek SVD, Divine Word Missionaries, missions in the press, missions in the new media, mission information.